

MIES LÄHIHOITAJANA

-Väliraportti 3/3

”Onhan asiakkainakin miehiä ja naisia”

Joni Minkkinen 2012, Lapin Letka -hanke

MIES LÄHIHOITAJANA -SELVITYS

Mies lähihoitajana -selvitys kartuttaa tietoa niukasti tutkitusta aiheesta, miehestä lähihoitajana - ja yleisemminkin miehestä hoiva-alalla. Selvitys toteutetaan vuosina 2010-2012 järjestettävän miehille suunnatun lähihoitajakoulutuksen työssäoppimisen jaksosten yhteydessä.

Aineistona toimivat asiakkaille, työssäoppimisen paikkojen työntekijöille ja opiskelijoille tehtävät kyselyt sekä opiskelijoiden kohdalla toteutettavat ryhmäkeskustelut. Tavoitteena on löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- o Kaivataanko hoiva-alalle miehiä?
- o Jos kaivataan, niin mihin tehtäviin erityisesti?
- o Mitä miehet mahdollisesti tuovat hoiva-alalle?
- o Mikä merkitys miehillä on naisvaltaisessa työyhteisössä?
- o Ja miten miesopiskelijat itse kokevat asemansa hoiva-alan tulevina ammattilaisina?

Tämä on väliraportti kolmannen työssäoppimisen jakson, kuntoutumisen tukeminen, keskeisistä havainnoista¹. Jakson työssäoppimisen paikkoja olivat fyysisen, psyykkisen ja erityisen tuen tarpeeseen vastaavat kuntoutumisen paikat, kuten esimerkiksi asumisyksiköt ja ryhmäkodit.

LÄHIHOITAJAKOULUTUS MIEHILLE

Lapin ammattiopisto järjestää työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena miehille suunnatun sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon, lähihoitajakoulutuksen 15.2.2010-31.1.2012. Koulutus liittyy ESR-hankkeeseen, Lapin Letka – sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa ja työelämässä. Koulutuksen hallinnoinnista vastaa Lapin ELY-keskuksen Koordi-hanke. Miehille suunnatulla koulutuksella pyritään madaltamaan miesten hakeutumiskynnystä sosiaali- ja terveysalan koulutukseen.

¹Kaikkien kolmen selvityksen kohteena olevan työssäoppimisen jakson jälkeen julkaistaan väliraportti. Koulutuksen päättymisen jälkeen koostetaan loppuraportti. Selvityksen yhteydessä kerätty aineisto on käytettävissä Lapin yliopiston tutkimukseen ja opinnäytetöihin.

MIEHETKIN INNOSTUIVAT VASTAAMAAN

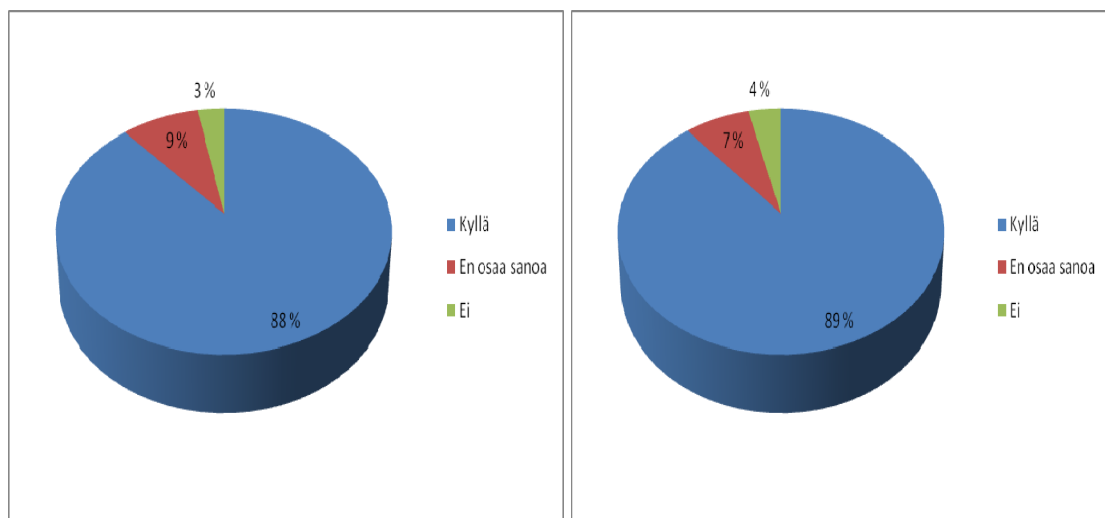
Asiakkaista kyselyyn vastasi 13 miestä ja 14 naista. Työssäoppimisen paikan työntekijöille suunnattuun kyselyyn vastasi 10 miestä ja 22 naista. Ilahduttavaa oli aikaisempiin jaksoihin verrattuna selvästi suurempi miesvastaajien määrä. Osaltaan tämä selittyy varmasti sillä, että kyselyn kohteena olleissa työssäoppimisen paikoissa oli aiempia jaksuja enemmän miestyöntekijöitä. Opiskelijoiden vastauksia saatiin tälläkin kertaa vain kolme. Ryhmäkeskustelussa paikalla oli 9 opiskelijaa sekä ryhmänohjaaja.

Niin asiakkaista kuin työntekijöistäkin lähes 90% oli sitä mieltä, että miehiä tarvitaan lisää hoiva-alalle. Määrä on suuri, vaikka huomioitaisiin kysymyksenasettelun mieslähtöisyys ja se, että osa vastaajista saattoi vastata näin ikään kuin tasa-arvon nimissä.

Tarvitaanko hoiva-alalle lisää miehiä?

Työntekijät

Asiakkaat

Sukupuoli on hoiva-alan työtehtävissä koko ajan läsnä, koska työtä tekevät ihmiset - joko miehenä tai naisena. Sukupuolen merkitystä ei tule liioitella, mutta vääjäämättä se on olemassa jokaisessa tilanteessa, niin asiakastyössä kuin henkilökunnan välisessä kanssakäymisessäkin.

Meillä useimmilla on erilaisia mielikuvia miehiin ja naisiin liittyen. Me myös puhumme eri tavalla naisista ja miehistä, naisille ja miehille. Usein sukupuolen vaikutusta ei kuitenkaan tule sen kummemmin ajateltua tai tiedostettua. Oikeastaan sukupuolen merkitystä täytyy melkein pä erikseen pohtia ennen kuin sen huomaa. Tässä kyselyssä sukupuoli taas nousee jopa korostetusti esille, koska siitä aivan varta vasten kysytään. Tämäkin on hyvä huomioida.

ASIAKKAINAKIN MIEHIÄ JA NAISIA

Kyselyn tuloksia arvioitaessa taas on syytä huomioida se, että vaikka miehiä todella kaivataan hoiva-alalle, syynä tuskin on se, että he olisivat ammatilliselta pätevyydeltään jotenkin erityisiä työntekijöitä. Keskeisin peruste miesten määrän lisäämiselle on yksinkertaisesti vallitseva epäsuhta työntekijöiden sukupuolijakaumassa. Hoiva-alan työntekijöistä ainoastaan 10 prosenttia on miehiä.

Luku on oudon pieni, ottaen huomioon, että yhteiskuntamme, kuten hoiva-alan asiakaskuntakin, tunnustusti kuitenkin koostuu aika lailla tasapuolisesti naisista ja miehistä. Yli kolmasosa vastaajista olikin sitä mieltä, että miehiä tarvitaan lisää hoiva-alalle yksinkertaisesti jo siitä syystä, että heitä on siellä niin vähän. Olisi pelkästään normaalia, että asiakkaista olisi huolehtimassa enemmän myös miehiä.

”Antaa ”normaalimman” kuvan myös asiakkaille.”

Työntekijä, mies

”Voi olla asioita, tilanteita jotka omaa sukupuolta edustava voi hoitaa/auttaa paremmin.”

Asiakas, nainen

”Vaihtelun vuoksi ja koska minäkin olen mies.”

Asiakas, mies

Niin ikään lähes kolmasosassa vastaajista mainitsi perusteeksi miesten määrän lisäämiselle miesten fyysisyyden. Fyysisen voiman nähtiin auttavan esimerkiksi nostoissa, mutta lisäävän myös turvallisuutta. Useampi vastaajista näki sukupuolen vaikuttavan kiinteästi myös työntekijän auktoriteettiin ja vaikuttavan ennaltaehkäisevästi asiakkaitten aggressiiviseen käyttäytymiseen.

On mielenkiintoista, että miehet itse eivät niinkään nostaneet esille turvallisuutta tai ennalta ehkäisevää vaikutusta. Toisaalta, mitenpä he voisivatkaan vertailla sukupuolensa vaikutusta asiakkaan käyttäytymiseen olematta tilanteessa itse osallisena.

”Niin, ehkä miehet ei huomaa sitä, että mikä vaikutus niillä. Se on vaikea huomata, koska ei tiää minkälaista se on siinä tilanteessa ku niitä ei ole. ... Eikä sen tarvinnu olla iso mies, et saatto olla isoja naisia, mutta siltiki pysty rettelöimään naisille. Ja sitte ku tuli pienempikokonen mies, niin jotenki, mikä siinä on. Onko se mejän se sukupuolikasvatus sitte?”

Työntekijä, nainen

HAETAAN POLIISIA JA NOSTOKURKEA

Hoiva-alan työtehtävistä vastaajat kaipasivat miehiä eniten fyysisyyttä vaativiin tehtäviin, jollaisia myös tämä kuntoutumisen tukemisen työssäoppimisen jakso piti sisällään. Etenkin asiakkaiden vastauksissa nousi esille, että miestyöntekijöitä tarvitaan myös miesasiakkaita varten. Ja heitähän hoiva-alalla tietenkin riittää paikassa kuin paikassa.

”Fyysisesti raskaimmalle alalle. Ehkä myös sellaiseen yksikköön jossa on paljon miespuolisia asiakkaita.”

Työntekijä, nainen

Moni vastaajista toivotti lisää miehiä hoiva-alalle yleensäkin. Toisaalta, lähes kaikki hoiva-alan suuntautumisvaihtoehdot tulivat mainituiksi myös erikseen. Eniten osumia saivat mielenterveyspuoli ja päiväkotit. Päiväkodin kohdalla nähtiin tärkeänä miestyöntekijöiden tarjoama miehen malli. Miehen malli mainittiin useammassa vastauksessa myös tämän työssäoppimisen jakson kohdalla.

”...varsinkin nuoret oli, ku sinne nuorena miehenä meni, ottivat niinku omaksi hahmoksi siellä sitte.”

Opiskelija, mies

ODOTETAAN SAMAA KUIN NAISILTA?

Eihän sillä ole väliä onko mies vai nainen. Odotukset ovat samat molemmille sukupuolille ja jokaisen tulisi toimia omilla vahvuuksillaan. Suurin piirtein näin vastasi iso osa niin asiakkaista kuin työntekijöistäkin, kun kysyttiin mies- ja naistyöntekijöihin kohdistuvista odotuksista. Ja aika järkevältähän tämä kuulostaa. Työssä kuin työssä päästään varmasti parhaaseen tulokseen, jos ihmiset voivat tehdä sitä missä ovat hyviä.

Toisaalta, iso osa vastauksista kertoi, että miehet ja naiset ovat keskimäärin hieman erilaisia. Näiden vastausten mukaan miehet ovat fyysisesti vahvempia, suoraviivaisempia, rauhallisempia ja heillä on naisiin verrattuna keskimäärin erilaista osaamista. Nämä ominaisuudet näkyvät ja niiden suorastaan toivotaan näkyvän myös työnteossa. Eli kyllä näitä ominaisuuksia taidetaan sittenkin myös hieman odottaa miehiltä.

Ainakin miestyöntekijät ja miestyössäoppijat kokivat näin. Peräti 62 prosenttia miehistä koki, että heiltä odotetaan erilaista osaamista ja vahvuuksia. Naistyöntekijöistä vain 14 prosentin mukaan miehiltä odotetaan erilaista osaamista tai vahvuuksia. Valitettavasta avovastauksissa, joissa miehillä olisi ollut mahdollisuus kertoa mitä heiltä tarkalleen ottaen odotetaan, tarkempia vastauksia ei oikein irronnut. Ehkä odotuksia sitten oli vaikea kuvailla.

Joka tapauksessa, miestyöntekijöiden ja miesasiakkaiden mukaan miehille muotoutuu erilaisten odotusten seurauksena myös erilaisia työtehtäviä. Lähinnä nämä tehtävät suuntautuvat fyysisyyttä vaativiin ja teknisiin tehtäviin sekä aggressiivisten asiakkaiden kohtaamiseen. Naisvastaajat eivät niinkään olleet huomanneet tehtävien eriytymistä sukupuolen mukaan.

”Miehen pitää vain olla mies omana persoonallisuutenaan ja hyödyntää itse vahvuuksiaan.”

Työntekijä, nainen

”Ajatustenlukuahan minun ois pitäny kehittää jotenki. Se mulla oli ainut. Semmonen erityisosaaminen ois pitäny olla”

Opiskelija, mies

Toisin kuin joissakin aikaisemmissa vastaavan tyyppisissä kyselyissä² on tullut esille, tässä kyselyssä miesvastaajat eivät silti koe heihin kohdistuvia odotuksia ongelmana. Etenkin opiskelijoiden kanssa käytyjen ryhmäkeskustelun perusteella omasta erikoisosaamisesta tai ominaisuuksista ollaan pikemminkin ylpeitä. Liittyivätpä ne sitten sukupuoleen tai mihin tahansa.

Tämä ei toki tarkoita sitä, että miesvastaajatkään mitenkään toivoisivat stereotyyppisiä odotuksia. Niitä on, mutta niistä ei tehdä isompaa numeroa. Erikseen kysyttäessä, ehkä jokin esimerkki kuitenkin heitetään. Vaikka voihan olla myös niin, että miehet eivät tee heihin kohdistuvista odotuksista tai ainokaisuudesta isompaa numeroa, koska sitä heiltä ainakaan ei odoteta. Ei ainakaan ryhmäkeskustelutilanteessa.

”...olinkohan mie kahvilla vai mikähän siinä oli, niin tultiin pyytämään ruuvaamaan yks levy seinään. Että voisiks sie laittaa tuon ku sie oot mies. Niin tuota, ossaa kai se nainenki käyttää ruuvikonetta.”

Opiskelija, mies

² Kts. esim. Peter Peitsalo 2009, Miehet hyvinvointipalveluiden ammattilaisina.

”...menettä naiselle sanomaan, että keittäpä sie kahvit ku oot nainen, niin hirviä meteli nousee.”

Opiskelija, mies

TOIVOTAAN RAUHALLISUUTTA JA SUORAVIIVAISUUTTA

Edellisen työssäoppimisen jakson tavoin, jolloin työssäoppimisen paikat sijoittuivat esimerkiksi vanhainkoteihin ja kotipalveluun, nousi vastauksissa nytkin esille miesten ja naisten erilainen tapa toimia. Sillä lienee jotain tekemistä myös äskeisessä kappaleessa kuvattujen miehiin kohdistuvien, osin vaikeastikin määriteltävien odotusten kanssa. Etenkin naistyöntekijät toivoivat erikoisosaamisen ohella esimerkiksi juuri miesten rauhallisuuden ja suoraviivaisuuden näkyvän työtehtävien suorittamisessa. Miesvastaajat eivät niinkään toivoneet mitään, mutta olivat hekin panneet merkille naisten ja miesten keskimäärin erilaiset toimintatavat.

”Ihmisten kanssa ollaan tekemisissä, niin ei sen tarttis olla sitä suorittamista. Kun se ei ole ku sitä kuntoutusta, se ei ole hoitotyötä. Hoitotyö on taas erikseen, että jos pitää tehdä, niin silloinhan sen pitää tapahtua. Tämä on vähän erilaista, että asiakaski saa vähän nauttia elämästä ku seurustellaan ja muuta...”

Opiskelija, mies

”No sehän riippuu varmaan minkälainen henkilökunta siellä on. Jos siellä on se porukka, joka on tottunut tekemään kaiken millilleen, niin on hankala saaha jalansijaa silloin.”

Opiskelija, mies

Edelleen, edellisen jakson tavoin, yhtenä miehiin piirteisiin liitettiin suurpiirteisyys. Enimmäkseen tämä nähtiin positiivisena asiana. Hyvä ettei asioista nipoteta ja pingoteta. Osan mukaan suurpiirteisyystä on toisinaan kuitenkin aivan haitaksi asti. Tarpeellisiakin hommia voi jäädä tästä syystä tekemättä. Muutama vastaaja oli myös sitä mieltä, että osa miestyöntekijöistä välttelee niin sanottuja paskahommia. Tällaisia ovat ilmeisesti esimerkiksi siivous ja vaipan vaihto. Ainakaan miesopiskelijat eivät ryhmäkeskustelussa tätä kuitenkaan allekirjoittaneet.

”Naiset suojelee monesti liikaa miestyöntekijöitä. Miehet ja naiset tekevät työt erilalla. Minusta joskus pitäisi ottaa mallia miehistä. Ei turhaa pingottamista.”

Asiakas, nainen

”Ei suuria eroja, mutta miehiltä jää moni asia huomaamatta ja rekisteröimättä toisin kuin naisilta. Ja sehän tarkoittaa että sellaiset työt jää tekemättä.”

Työntekijä, nainen

NAISET IHAN HURJIA KESKENÄÄN

Aikaisempien työssäoppimisen jaksojen tavoin oli lähes kaikkien vastaajien mielestä työvihiytyvyydelle pelkästään eduksi, jos työyhteisö koostuu sekä naisista että miehistä. Työntekijöiden lisäksi positiivisen, tasapainottavan ja rauhoittavan vaikutuksen olivat huomanneet myös asiakkaat. Kyllähän ihminen aistii ympärillä vallitsevan ilmapiirin.

”Naiset ovat usein lojaalimpia toisia naisia kohtaa kun miestyöntekijäkin on ringissä, nipottaminen jää naisille.”

Asiakas, nainen

”Ainahan se on ku miehet ja naiset sekottuu, niin onhan siinä, ainaki keskustelua tulee.” Opiskelija, mies

”Ehdoton edellytys että on sekä että. Naiset ihan hurjia keskenään, mies ja miel. useampi tasapainottaa.”

Asiakas, nainen

LOPUKSI

Jos mies ja nainen olisivat suiki samanluontoisia ja niinmuodoin katsoisivat asioita samoilla silmillä; jos heidän tunteensa, ajatustapansa, taipumuksensa, tarpeensa olisivat samanlaiset, siinä tapauksessa ei naiset niinkään tärkeästi tarvitsisi eikä vaatisi äänenluovaa yhteiskunnassa. (Hagman 1889.)³

Lainaus on peräisin naisasianainen ja kansanedustaja Lucina Hagmanilta (1853-1946). Hän päätteli 1800-luvun lopulla naisten äänioikeutta vaatiessaan, että jos kaikki yksilöt olisivat täsmälleen samanlaisia, olisi myös lopputulos samanlainen riippumatta siitä, ketä päätöksenteossa kuunnellaan.

Koska ihmiset edelleen poikkeavat toisistaan monilta ominaisuuksiltaan, muun muassa sukupuoleltaan, niin yllä olevaa ajatusta voinee pitää ajankohtaisena vielä tämän päivänkin tasa-arvokeskustelussa. Äänioikeus naisilla on ollut jo kauan. Tosin edelleenkin ääni ei aina tahdo kuulua ja esimerkiksi palkkauksessa on epätasa-arvoisuutta. Mutta epätasa-arvoa on myös se, että vain joka kymmenes hoiva-alan työntekijä on mies. Edelleen, vaikka kaikki osapuolet toivovat heitä alalle lisää.

Ei ilmeisesti riitä, että ammattijärjestöt, työnantajat, oppilaitokset ja jopa hallitusohjelma julistavat, että sukupuolen mukaista työnjakoa tulee purkaa. Kaivattaisiin enemmän konkreettisia tekoja ja edes pikuisen äänekkäämpiä puheenvuoroja asian edistämiseksi. Puheenvuorojen käyttäjät vain ovat hukassa.

Bundesarchiv, B 145 Bild-F004988-0002
Foto: Steiner, Egon | 11. Januar 1958

³ Anna-Leena Asikaisen tekstissä teoksessa Naiset, miehet ja talous (toim.), 2010, s.53.

Tämän selvityksen yhteydessä toteutetussa kyselyssä muuten kysyttiin, miten miehiä saataisiin lisää hoiva-alalle. Odotetusti vastaajien mielestä tärkein toimenpide olisi palkkauksen nostaminen. Erityisesti monen miesvastaajan mielestä pitkälle kuitenkin päästäisiin jo pelkästään lisäämällä tiedotusta ja kertomalla alan tarjoamista vaihtoehtoista.

”Kertomalla mitä hoitajat konkreettisesti tekevät päivän aikana, liioittelematta.”

Työntekijä, mies

Loppuraportti Mies lähihoitajana-selvityksestä julkaistaan kesällä 2012. Se, samoin kuin kaikki väliraportit, löytyvät osoitteesta www.lapinletka.fi.

